

Βαλέριος Στάης

1857-1923

«Μία από τις ευγενέστερες φυσιογνωμίες
της αρχαιολογικής προσωπογραφίας»

Ο Βαλέριος Νικολάου Στάης ανήκει στους θεμελιωτές της ελληνικής αρχαιολογίας, ανάμεσα στους σημαντικότερους Έλληνες αρχαιολόγους της γενιάς του Χρήστου Τσούντα. Γεννήθηκε το 1857 στη Χώρα Κυθήρων και καταγόταν από παλαιά αρχοντική οικογένεια. Αρχικά, σπούδασε ιατρική στην Αθήνα από το 1877 έως το 1880, οπότε έφυγε για να συνεχίσει τις σπουδές του στη Γερμανία. Εκεί, επηρεασμένος από τις πανεπιστημιακές παραδόσεις του αρχαιολόγου Reinhard Kekule, αποφάσισε να σπουδάσει αρχαιολογία στη Βόννη, και κατόπιν στο Βερολίνο, στη Γοτίγγη και τη Χάλλη, όπου αναγορεύθηκε διδάκτωρ το 1885. Θέμα της διδακτορικής του διατριβής «περί τῶν ποικίλων μορφῶν τῶν Γιγάντων ἐν τοῖς μύθοις καὶ ἐν τῇ τέχνῃ τῶν Ἑλλήνων». Επέστρεψε στην Ελλάδα και στις 3 Οκτωβρίου 1885 διορίστηκε στην Αρχαιολογική Υπηρεσία ἀμισθος Ἐφορος των Αρχαιοτήτων στους νομούς Αργολίδας και Κορινθίας, ενώ από τον Απρίλιο του 1886 του αποδόθηκε μηνιαίος μισθός 250 δραχμῶν. Διετέλεσε Ἐφορος των Αρχαιοτήτων έως το 1922. Αξίζει να σημειωθεί ότι, το 1886, ὕστερα από πρόταση του Κουμανούδη, ο Στάης είχε εκλεγεί τακτικός εταῖρος της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας και το 1896 μέλος του Συμβουλίου της, θέση στην οποία παρέμεινε για τέσσερις συνεχόμενες τριετίες, έως το 1909 οπότε αναγκάστηκε να παραιτηθεί. Επανεκλέχθηκε για τελευταία φορά την τριετία 1921-1923.

Ο Στάης, λάτρης της αρχαιολογίας, εργάστηκε σε όλη του τη ζωή με ζήλο, ἠθος, αφοσίωση, αυταπάρνηση και αφιλοκέρδεια. Ξεκίνησε την ανασκαφική του δραστηριότητα στο ιερό του Ασκληπιού στην Επίδαυρο (1886-1887), ως αναπληρωτής του Παναγῆ Καββαδία που λόγω της θέσης του ως Γενικού Εφόρου των Αρχαιοτήτων δεν ήταν δυνατό να παραμένει διαρκῶς στον χώρο της ανασκαφής. Είναι χαρακτηριστική η φράση που καταγράφηκε στα πρακτικά της συνεδρίας της 29ης Απριλίου 1886 του Συμβουλίου της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, κατά την οποία αποφασίστηκε να επιστατεί ο Στάης την ανασκαφή στο ιερό του

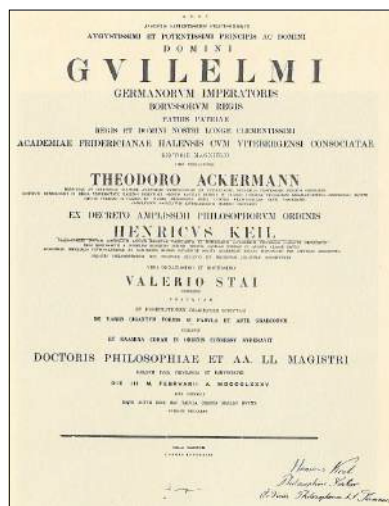

Βαλέριος Ν. Στάης (1857-1923),
Κυθηραϊκή Επιθεώρησης Α' (1923), σ. 307.

Ασκληπιού: «εἶναι πρόθυμος εἰς τοῦτο καὶ δεν θέλει ἐπιμίσηθιον παρὰ τῆς Ἑταιρείας». ¹ Επιπλέον, διεξήγαγε την ὅλη εργασία «μετὰ δεξιότητος», φανερώνοντας «ἐν ταῖς ἐκθέσεσιν αὐτοῦ λιπότητα καὶ θετικότητα ἀνταξίαν σεμνοῦ επιστήμονος». ²

Τον Δεκέμβριο του 1887, όταν αποφασίστηκε η ίδρυση Αρχαιοφυλακείου, δηλαδή συλλογῶν αγγείων, ειδωλίων, χαλκῶν και λοιπῶν μικροτεχνημάτων, στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (τότε «Κεντρικὸν Μουσεῖον»), ο Στάης μετατέθηκε από

Ο Β. Στάης
σε νεαρή ηλικία
(αρχείο
Οικογένειας Στάη).

Το διδακτορικό
δίπλωμα
του Β. Στάη
(αρχείο
Οικογένειας
Στάη).

την Αργολίδα στην Αθήνα και ανέλαβε υπηρεσία, ως Επιμελητής των νεοσύστατων συλλογών. Παράλληλα, χρησιμοποιήθηκε εκεί και ως συνεργάτης του Γενικού Εφόρου, έχοντας την ευθύνη όχι μόνο για τη δημιουργία των συλλογών αλλά και για την καταγραφή των νέων αντικειμένων. Το 1895 ανέλαβε καθήκοντα Εφόρου στο Μουσείο και ύστερα από είκοσι έξι χρόνια, το 1921, τοποθετήθηκε Διευθυντής του Μουσείου. Κατά τη μακροχρόνια θητεία του στο Μουσείο, προσέφερε πολύτιμες υπηρεσίες στην καταγραφή και κατάταξη πολυάριθμων αγγείων και μικροτεχνημάτων.

Στο διάστημα αυτό, δεν περιορίστηκε στη μουσειακή εργασία, αλλά έκανε ανασκαφές και σε πολλά μέρη της Αττικής. Ανακάλυψε και ανέσκαψε μυκηναϊκούς θαλαμοειδείς τάφους στην περιοχή του Μαρκόπουλου, στη Βραυρώνα, στις Πρασιές (κοντά στο Πόρτο-Ράφτη) και στον Θορικό, καθώς και τον αρχαϊκό τύμβο στη θέση «Βουρβάς» (ΒΑ των Σπάτων), ενώ ανέσκαψε και ταύτισε τον τύμβο των Μαραθωνομάχων. Ιδιαίτερα σημαντικές υπήρξαν επίσης οι έρευνές του στον Ραμνούντα, στο Σούνιο, στον Θορικό, στη Βάρη και αλλού. Στα Αντικύθηρα (αρχ. Αϊγιλία) ήλθαν στο φως πολύτιμες μαρτυρίες για την λατρεία του Απόλλωνα Αιγιλέα. Πραγματοποίησε έρευνες ακόμη στα Κύθηρα, στην Αίγινα (στην «Κολόνα»), καθώς και στη Θεσσαλία, στο Διμήνι και το Σέσκλο, το οποίο εκείνος επεσήμανε.

Η δραστηριότητά του ως ανασκαφέα, το έργο του στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, η ευρυμάθειά του, τα ποικίλα ερευνητικά ενδιαφέροντά του και οι πνευματικές του ανησυχίες αποτυπώνονται έκδηλα τόσο σε ποικίλες εκθέσεις και μελέτες που δημοσίευσε στα *Πρακτικά της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας* (ΠΑΕ), στην *Αρχαιολογική Εφημερίδα* (ΑΕ), στο *Αρχαιολογικό Δελτίο* (ΑΔ) κ.α., όσο και σε αυτοτελείς δημοσιεύσεις. Στις τελευταίες ανήκουν «Τα εξ Αντικυθήρων ευρήματα. Χρονολογία,

Πρόελευσις, Χαλκούς Έφηνος» (1905), «Marbres et bronzes du Musée National» (1907), «La Collection Mycénienne du Musée National» (1909), «Το Σούνιον και οι ναοί Ποσειδώνος και Αθηνάς» (1920).

Κατά την τριετία 1921-1923, η υγεία του Στάη, «μίας από τις ευγενέστερες φυσιολογικές της αρχαιολογικής προσωπογραφίας»³ κλονίστηκε ανεπανόρθωτα, με αποτέλεσμα τον πρόωρο θάνατό του από ημιπληγία το 1923, σε ηλικία 66 ετών.

Σταυρούλα Μασουρίδη Αρχαιολόγος

Σημειώσεις

1. Οικονόμος 1923, 309.
2. Ο.π.
3. Πετρόχειλος 1992, 11.

Για περισσότερο διάβασμα

Γενική Εφορεία των Αρχαιοτήτων και Μουσείων (1892) Συλλογή αρχαιολογικών νόμων, διαταγμάτων και εγκυκλίων, 1834-1905, Αθήνα, Εθνικό Τυπογραφείο και Λιθογραφείο, σ. 6.

Μασουρίδη, Σ. (2013) «1885-1909. Η Υπηρεσία στα χρόνια του Π. Καββαδία. Συστηματική οργάνωση και επιτεύγματα», σ. 29-33, στο: *Ιστορίες επί χάρτου. Μορφές και θέματα της Αρχαιολογίας στην Ελλάδα του 19ου αιώνα* (επιμ. Ε. Κουντούρη, Σ. Μασουρίδη), κατάλογος έκθεσης, Αθήνα, Βιβλιοσυνεργατική.

Οικονόμος, Γ. Π. (1923) «Βαλέριος Ν. Στάης», *Κυθηραϊκή Επιθεώρησις Α'* (1923), σ. 306-312 [αναδημοσίευση από την *Αρχαιολογική Εφημερίδα* του 1922 (έκδ. 1923), σ. 113-118].

Πετράκος, Β. Χ. (2011) *Η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία. Οι αρχαιολόγοι και οι ανασκαφές (1837-2011)*, κατάλογος έκθεσης, Αθήνα, Η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία, σ. 4, 16, 140, φωτ. σ. 52.

Πετράκος, Β. Χ. (2013) *Πρόχειρον Αρχαιολογικόν 1828-2012. Μέρος Ι Χρονογραφικό & Μέρος ΙΙ Θεματολογικό*, Αθήνα, Η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία, σ. 26.

Πετρόχειλος, Ι. Ε. (1992) *Βαλέριος Ν. Στάης*, Αθήνα, Η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία.